



Skipulagsstofnun

Borgartún 7b

105 REYKJAVÍK

Garðabær, 19.8.2025

Málsnúmer: 202507-0037

BK

Efni: Skógrækt í landi Varmalækjar - Matsáætlun

Vísað er í tölvubréf gegnum Skipulagsgátt, dags. 17. júlí 2025, þar sem Skipulagsstofnun óskar eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar um matsáætlun vegna skógræktar í landi Varmalækjar í Borgarbyggð. Skipulagssvæðið er 847 ha og er gert ráð fyrir að 70-80% af landinu verði ræktað skógi. Framkvæmdaraðili og landeigandi er Heartwood Afforested Land ehf. og er markmið skógræktarinnar að rækta sípekjuskóg sem skapar timburnytjar, ásamt fleiri gæðum skógarvistkerfis. Þegar hefur fengist leyfi til skógræktar á um 82,5 ha svæði innan jarðarinnar sem verður plantað á þessu ári.

Náttúrufræðistofnun veitti þann 13. febrúar síðastliðinn umsögn vegna umsóknar um framkvæmdaleyfi fyrir skógrækt í landi Varmalækjar sem var langtum minni að umfangi en hér er til umfjöllunar.

Í framkvæmdaleyfinu kom eftirfarandi fram:

„Markmið þessarar framkvæmdar er að rækta sípekju skóg sem bindur kolefni og skapar viðarnytjar ásamt fleiri gæðum skógarvistkerfis. Verkefnið verður unnið í samræmi við kröfur ÍST TS 92:2022 og VCR staðalsins til að tryggja gæði og hámarka þau jákvæðu áhrif sem verða af verkefninu ásamt því að tryggja vöktun og eftirfylgni. Með þessu verða búnar til vottaðar kolefniseiningar.“

Í umsögn Náttúrufræðistofnunar kom fram að það væri álit stofnunarinnar að fyrir skógræktarsvæði, einkum þau sem ætluð eru til kolefnisbindingar, ætti gera kröfu um að fyrir liggi upplýsingar um grunnástand lands sem felst m.a. í vistgerðakortlagningu, mælingum á því hversu mikið kolefni er nú þegar bundið í gróðri og jarðvegi, mælingum á endurvarpi sólargeislunar og úttekt á líffræðilegri fjölbreytni innan svæða.

Framkvæmdasvæðið sem nú er til umfjöllunar er tífalt stærra að umfangi en svæðið sem framkvæmdaleyfið átti við um og nær meðal annars til framræstra mýra á flatlendi sem eru vel grónar og virðast enn fremur blautar af loftmynd að dæma. Er það ólíkt fyrri áætlunum þar sem framkvæmdasvæðið var að stórum hluta tiltölulega rýrt land.

Þá vekur einnig athygli að í núverandi áætlunum er hvergi minnst á kolefniseiningar heldur virðist markmið framkvæmdarinnar nú eingöngu vera ræktun skógar til viðarnytja. Mikilvægt er að það sé skýrt hver markmiðin eru því ef um skógrækt til kolefnisbindingar er að ræða getur það haft áhrif á hvaða umhverfispætti beri að meta sbr. þau atriði sem Náttúrufræðistofnun benti á í umsögn sinni um framkvæmdaleyfið eins og fram kemur hér að framan.

Stofnunin bendir á að sérstaða íslenskrar fuglafánu felst í tiltölulega fáum tegundum en í sumum tilfellum mjög stórum stofnum. Það á t.d. við um vaðfugla en Ísland hýsir stóran hluta heimsstofns



nokkurra vaðfuglategunda, sem gerir þær að svokölluðum ábyrgðartegundum okkar. Þéttleiki þessara tegunda hérlandis er líklega einstakur á heimsvísu. Þessa sérstöðu ber að varðveita. Þá skal hafa í huga að þar sem vaðfuglar verpa dreift um landið í fjölbreyttum búsvæðum þá ná skilgreind *Mikilvæg fuglasvæði* ekki utan um öll þau svæði sem geta verið þeim mikilvæg.

Talningar benda til þess að fækkun eigi sér stað hjá nokkrum tegundum vaðfugla sem nú eru komnar á valista (1). Ein helsta ógnin við þessar tegundir hérlandis er landnotkun sem leiðir til skerðingar á búsvæðum þeirra. Langflestar vaðfuglategundir eru háðar opnum, fremur snöggglendum búsvæðum og þrífast t.d. ekki í skóglendi (2). Skógrækt felur ekki einungis í sér beint búsvæðatap heldur hefur hún einnig jaðaráhrif á vaðfugla sem lýsa sér þannig að þéttleiki margra tegunda er lægri þegar nær dregur skóginum en fjær (3).

Gera má ráð fyrir að þéttleiki fugla í framræsta votlendinu og nærliggjandi svæðum sé mikill. Ekki er ólíklegt að fjöldi fugla innan þess hluta framkvæmdasvæðisins hlaupi á hundruðum sé litið til sambærilegra svæða á Suðurlandi (4). Þá má einnig vera að gæsir á fartíma nýti túnin. Nauðsynlegt er að lagt sé mat á þéttleika og tegundasamsetningu fuglalífs á svæðinu til að hægt sé að meta betur gildi svæðisins í því samhengi. Ef um er að ræða sérstaklega fuglaríkt svæði er það mat Náttúrufræðistofnunar að slíkt svæði henti illa fyrir skógrækt. Fyrir svo stórt svæði er einnig mikilvægt að greina hvort munur sé á þéttleika fugla innan svæðisins.

Almennt er þéttleiki mófugla lægri þar sem halli er mikill í fjallsbrekkum en þó gæti m.a. sendlingur og snjótittlingur verpt í Varmalækjarmúla.

Í matsáætlun er gert ráð fyrir að mat á áhrifum á fugla og gróður byggji á fyrirliggjandi gögnum eins vistgerðalýsingum og vistgerðakorti Náttúrufræðistofnunar. Stofnunin vill benda á að lýsingar á vistgerðum eru gerðar fyrir landið í heild og því ekki víst að það lýsi alltaf fuglalífi á tilteknu svæði nægilega vel. Auk þess er vistgerðakort ekki ætlað til notkunar í nákvæmari mælikvarða en 1:25.000 vegna óvissu í flokkun. Þá liggja ekki fyrir margar né nýlegar æðplöntuskráningar í gagnagrunni Náttúrufræðistofnunar frá svæðinu.

Í ljósi umfangs fyrirhugaðrar skógræktar telur Náttúrufræðistofnun það nauðsynlegt að fram fari athuganir á vettvangi sem nái til fuglalífs á fartíma gæsa og varptíma mófugla, sem og til gróðurs og vistgerða. Æskilegt er að niðurstöður verði sundurliðaðar eftir skógræktarreitum þar sem líklegt er að t.d. þéttleiki fugla sé mjög breytilegur innan fyrirhugaðs framkvæmdasvæðis. Vegna jaðaráhrifa skóga ættu fuglaathuganir einnig að ná til næsta nágrennis skógræktarreita.

Náttúrufræðistofnun hvetur ávallt til þess að notaðar séu innlendar tegundir í skógrækt. Í öllu falli ætti að forðast að nota stafafuru, tegund sem rannsóknir sýna að uppfylli öll skilyrði þess að geta talist framandi ágeng tegund hérlandis (5). Sé ætlunin hins vegar að nota erlendar trjátegundir þarf að liggja fyrir skýr áætlun um vöktun og upprætingu ungplantna sem kunna að dreifa úr sér út fyrir skilgreint skógræktarsvæði.

Stofnunin bendir einnig á að hér er um að ræða þriðja skógræktarverkefnið á svipuðum slóðum innan sveitarfélagsins sem komið hefur á borð Náttúrufræðistofnunar á undanförunum mánuðum. Því gæti verið tilefni að skoða samlegðaráhrif þessara framkvæmda.



Heimildir

- (1) Válisti fugla 2025. <https://www.natt.is/is/midlun/utgafa/valistar/fuglar/valisti-fugla-2025>
- (2) Tómas Grétar Gunnarsson 2020. Búsvæði og vernd íslenskra vaðfugla. *Náttúrufræðingurinn* 90(2–3), 145–162. https://natturufraedingurinn.is/wp-content/uploads/2023/02/NFR_2020_90_2-3_V5.pdf
- (3) Pálsdóttir, A. E., Gill, J. A., Alves, J. A., Pálsson, S., Méndez, V., Ewing, H. & Gunnarsson, T. G. 2022. Subarctic afforestation: Effects of forest plantations on ground-nesting birds in lowland Iceland. *Journal of Applied Ecology*, 59(10), 2456–2467. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.14238>
- (4) Jóhannesdóttir, L., Arnalds, Ó., Brink, S., & Gunnarsson, T. G. 2014. Identifying important bird habitats in a sub-arctic area undergoing rapid land-use change. *Bird Study*, 61, 544–552.
- (5) Wasowicz, P., Óskarsdóttir, G. & Þórhallsdóttir Þ. E. 2025. Lodgepole pine (*Pinus contorta* Douglas ex Loudon) invasion in subarctic Iceland: Evidence from a long-term study. *NeoBiota*, 97, 47–66. <https://doi.org/10.3897/neobiota.97.134047>

Virðingarfyllst,

Borgný Katrínardóttir

Líffræðingur